

1991–2021

© Tomo Weiss

MIRO CERAR

***Tri desetletja
samostojne poti***

*Drei Jahrzehnte
Unabhängigkeit*

stran / Seite 4–6

WOLFGANG PETRITSCH

30 let Slovenije

*30 Jahre
Slowenien*

stran / Seite 6–7

INTERVJU / INTERVIEW

95 let »Nedelje«

*95 Jahre
»Nedelja«*

stran / Seite 10

Slovenija predseduje Evropski Uniji / EU-Ratspräsidentschaft Sloweniens

1. 7. 2021 – 31. 12. 2021

SKUPAJ.
ODPORN.
EVROPA.

TOGETHER.
RESILIENT.
EUROPE.

Živé naj vsi naródi ki hrepené dočakat' dan,
da koder sonce hodi, prepír iz svéta bo pregnan,
da rojak prost bo vsak, ne vrag, le sosed bo mejak!

(Zdravljica, 7. kitica slovenske himne)

VSEBINSKO KAZALO / INHALTSVERZEICHNIS

- 3 EDITORIAL
MANUEL JUG – predsednik Zveze slovenskih organizacij / Vorsitzender des Zentralverbandes slowenischer Organisationen
- 4–6 Tri desetletja samostojne poti /
Drei Jahrzehnte Unabhängigkeit
DR. MIRO CERAR
- 6–7 30 let Slovenije / 30 Jahre Slowenien
DR. WOLFGANG PETRITSCH
- 8–9 Slovenska študijska knjižnica /
Die slowenische Studienbibliothek
DRAGANA LAKETIĆ
- 10 95 let »Nedelje« /
95 Jahre »Nedelja«
INTERVJU Z MATEJO RIHTER /
INTERVIEW MIT MATEJA RIHTER
- 11 Aktualni komentar /
Aktueller Kommentar
TRUDI WIESER-MOSCHITZ
- 12 Nagradna igra / Gewinnspiel

»Gefördert aus Mitteln der Volksgruppen-
förderung des Bundeskanzleramtes«

IMPRESSUM: Izdajatelj / Herausgeber: Zveza slovenskih organizacij na Koroškem, Gabelsbergerstraße 5/2, 9020 Klagenfurt/Celovec <https://zso.slo.at>, Telefon (0463) 514 300 14, E-Mail: zso@slo.at.
Uredništvo / Redaktion: Zveza slovenskih organizacij;
Tisk / Druck: druckreif – Albert Boštjančič, Škofiče; Oblikovanje in priprava za tisk: Werbegrafik und Design Marian Verdel

Manuel Jug, predsednik Zveze slovenskih organizacij /
Obmann des Zentralverbandes slowenischer Organisationen

Spoštovane bralke, spoštovani bralci forum ZSO

dobro vseh, s tem pa se utrjuje in krepi tudi sožitje med narodnima skupnostma.

Slovenija pa ni samo kulturno in jezikovno, temveč tudi geografsko raznolika in bogata država. Na relativno majhni površini se ponaša z visokimi gorami, s čudovitimi jezери in z Jadranskim morjem. Z vsem tem v državo tako poleti kot pozimi

privablja ogromno obiskovalcev. Zaradi bližine njene lepote cenijo tudi avstrijski državljani. Tudi sam rad obiščem Slovenijo, in to ne samo poklicno, temveč tudi zasebno. Rad se povzpem na gore, vsako leto pa nekaj dni preživim tudi v Portorožu in Piranu. Sem in tja na enodnevni izlet skočim v Ljubljano, njeno kulturno in arhitekturno bogato prestolnico.

Želim vam veliko veselja ob branju forum ZSO!

Pred vami je četrta izdaja *forum ZSO*. Glavna tema tokratne izdaje je 30-letnica neodvisnosti in samostojnosti Republike Slovenije. Veseli nas, da smo kot avtorja glavnega članka pridobili renomiranega profesorja in nekdanjega politika, dr. Mira Cerarja. V zvezi s to tematiko spada dr. Cerar med najbolj izkušene in vsebinsko podkovane osebnosti, obenem pa je dober poznavalec položaja slovenske narodne skupnosti na Koroškem. V času najinega sodelovanja je tako kot predsednik vlade kot zunanji minister vedno prisluhnil našim prizadevanjem. Še zlasti cenim njegov objektivni odnos do zastopnikov organizacij koroških Slovencev – v ospredje vedno postavlja vsebino in razvojna prizadevanja.

Samostojna Republika Slovenija je zame nekaj povsem samoumevnega, od mene, ki prejšnjih časov nisem doživel, je starejša dobrih šest let. V zadnjih desetletjih se je razvila v moderno srednjeevropsko državo, k čemur je prispeval predvsem pristop k Evropski uniji. To je pripomoglo tudi k zblizanju Avstrije in Slovenije. Dobri bilateralni odnosi med državama koristijo tako prebivalcem obeh držav kot tudi slovenski narodni skupnosti na Koroškem. Le z dialogom in s konstruktivnim sodelovanjem se bistvena vprašanja razrešujejo v

Sehr geehrte Leserinnen und Leser des forum ZSO!

Vor Ihnen befindet sich die vierte Ausgabe des forum ZSO, deren Hauptthema das 30. Jubiläum der Unabhängigkeit der Republik Slowenien ist. Es freut uns sehr, dass wir für den Leitartikel zu diesem Thema den renommierten Universitätsprofessor und ehemaligen Politiker (Ministerpräsident, Außenminister) Dr. Miro Cerar gewinnen konnten. Er zählt, wie man seinem Lebenslauf auf der kommenden Seite entnehmen kann, zu den anerkanntesten und erfahrensten Persönlichkeiten Sloweniens in dieser Frage.

30 Jahre ist es nun her, seit die Republik Slowenien unabhängig geworden ist. Diese Unabhängigkeit ist für mich persönlich etwas ganz Normales, immerhin habe ich die Zeit davor nicht kennengelernt, da die Republik Slowenien gut 6 Jahre älter ist als ich. In den letzten Jahren und hauptsächlich durch den Beitritt zur Europäischen Union hat sich Slowenien

zu einem modernen mitteleuropäischen Staat entwickelt. All das hat dazu beigetragen, dass sich das Verhältnis zwischen Österreich und Slowenien entspannt und verbessert hat. Von diesen guten bilateralen Beziehungen profitiert die gesamte Bevölkerung in unserem Raum.

Slowenien ist jedoch nicht nur reich aufgrund seiner sprachlichen und kulturellen Vielfalt. Auch touristisch und geografisch hat unser Nachbarland Einiges zu bieten. Aus diesem Grund kommen auch viele Österreicher:innen nach Slowenien, da man auf einem relativ kleinen Fleck Erde innerhalb eines Landes hohe Berge, schöne Seen, das Meer und vieles mehr entdecken kann. Noch dazu ist die Hauptstadt Ljubljana immer einen Besuch wert und absolut für einen Tagesausflug geeignet.

Ich wünsche Ihnen viel Freude mit dieser Ausgabe des forum ZSO!

Tri desetletja samostojne poti

Ob 30. obletnici samostojne Slovenije me prevzema občutek hvaležnosti, da kot Slovenec živim v slovenski državi. Če ima v svetu, ki šteje že skoraj osem milijard ljudi, dvomilijonski narod svojo lastno državo in preko nje enakopravno nastopa na svetovnem odru, je to izjemen dosežek. Ta izjemnost je še toliko večja, če pomislimo, da smo se pred 30 leti Slovenci osamosvojili skoraj celemu svetu navkljub. Podpirala nas je le peščica drugih držav in njihovih predstavnikov. Ko pa smo pokazali, da od svoje odločitve ne odstopamo in da smo se zanjo pripravljeno boriti tudi z orožjem, sta odločnost in visoka (plebiscitarna) stopnja narodne poenotenosti prevesila tehtnico v našo korist.

V letih 1990 in 1991 nam svet še ni bil naklonjen. Slovenske osamosvojitve svetovne velesile in večina drugih držav, tudi evropskih, takrat ni podpirala. Bila je negotovost, strah. Ali ne bo razpad SFR Jugoslavije vodil v vsesplošen spopad na njenem tedanjem ozemlju in morebiti celo širše? Ali ne bo to spet

Slovenske osamosvojitve svetovne velesile in večina drugih držav, tudi evropskih, takrat ni podpirala.

uvod v nove geopolitične napečnosti v Evropi in svetu, ki jih je Balkan sprožil že večkrat v zgodovini? Žal so se nekatere skrbi izkazale za upravičene. Toda ne zaradi Slovenije, pač pa predvsem zaradi nedemokratskega režima nekdanje skupne države ter skrajnih nacionalističnih teženj največje jugoslovanske republike.

Pomisleke zoper osamosvojitve je npr. ob obisku Slovenije le dva meseca pred odločil-

nim dnem izrazil tudi ameriški veleposlanik v SFR Jugoslaviji Warren Zimmermann, ki nam je osamosvojitve odsvetoval. Predsednik slovenske skupščine dr. France Bučar mi je takrat povedal, da mu je veleposlanik Zimmermann v osebnem pogovoru dejal, naj se nikakor ne poskušamo osamosvojiti, saj nas ne ZDA ne preostali svet ne bodo nikoli priznali kot državo. Toda ob tem je nekoliko pomenljivo dodal, da naj v primeru, če bomo šli do konca, osamosvojitve izpeljemo po korektni pravni poti. S tem je pripoznal pomen naši vztrajnosti in pogumu ter hkrati potrkal na odprta vrata, kajti vsi dotedanji in kasnejši koraki v smeri osamosvojitve so bili tudi ustrezno pravno formalizirani. Tudi Temeljna ustavna listina o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije, s katero smo se 25. 6. 1991 uradno osamosvojili, je kot legitimni akt ustavnopravne narave pokazal, da Slovenija resno misli s svojo zavezo demokraciji in pravni državi.

Po težkih tednih in mesecih, ki so sledili osamosvojitvi in v katerih so v vojni za samostojno Slovenijo nekateri žrtvovali

li celo svoja življenja, je v letu 1992 sledilo množično mednarodno priznanje naše države ter sprejem v OZN in nekatere druge pomembne mednarodne organizacije. Ves ta proces je od začetka zaznamovala tudi močna in brezpogojna podpora Slo-

S temeljno ustavno listino kot legitimnem aktu ustavnopravne narave o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije smo se 25. 6. 1991 uradno osamosvojili

vencev v zamejstvu in drugod po svetu, ki so znatno pripomogli k mednarodni osvetlitvi naših legitimnih ciljev in k uspehu zgodovinsko največjega dosežka slovenskega naroda.

Sledila so naša leta soočanja samih s seboj. Dokler nas je še močno ciljno povezovala želja po članstvu v Evropski uniji (EU) ter smo kljub težavam še imeli relativno dobro izhodiščno post-osamosvoji-

tveno gospodarsko situacijo, so bili v ospredju pozitivni vidiki razvoja, čeprav so na vseh področjih postajali vedno bolj očitni tudi negativni pojavi, od slabih gospodarskih praks in korupcije do nizke politične kulture in pretirane ideološke cepitve Slovencev glede na polpreteklo zgodovino. Z vstopom v EU (1. 5. 2004) smo dosegli vrhunec svojih prizadevanj, saj smo s tem dejanjem utrdili temelje za nadaljnji razvoj gospodarstva, demokracije, pravne države, varstva človekovih pravic ter strpne obče-družbene kulture. Za manjše države, kot je Slovenija, ima EU tudi pomemben varovalni učinek, saj zaradi skupnih demokratičnih vrednot in pravnega reda onemogoča prevlado gole politične moči večjih nad manjšimi. To je za Slovenijo še posebej pomembno v luči težkih zgodovinskih izkušenj, ki bi se lahko v primeru dezintegracije EU ponovile, pri čemer bi seveda tudi celotno EU pahnile »nazaj v (konfliktno) zgodovino«. Zato sem prepričan, da mora Slovenija tudi v prihodnje ostati zavzeta zagovornica skupnega razvoja EU in njenih vrednot.

Prof. dr. Miro Cerar,
univ. dipl. pravnik

Redni profesor na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani; predsednik vlade Republike Slovenije od 2014 do 2018, zunanji minister RS od 2018 do 2020, v času osamosvajanja sekretar t. i. Podvinske skupine, ki je avgusta 1990 za Skupščino RS pripravila delovni osnutek nove ustave, v letih 1991 in 1992 sekretar ustavne komisije Skupščine RS, ki je pripravila končni tekst Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti RS ter končni tekst ustave RS.

Ordentlicher Professor an der Rechtswissenschaftlichen Fakultät der Universität Ljubljana; Ministerpräsident der Republik Slowenien von 2014 bis 2018; Außenminister der Republik Slowenien von 2018 bis 2020; in der Zeit der Unabhängigkeitsbewegung Sekretär der sogenannten Podvingruppe, die im August 1990 die neue Verfassung vorbereitete; in den Jahren 1991 bis 1992 Sekretär der verfassungsgebenden Versammlung der Republik Slowenien, die die endgültige Fassung der Verfassung der Republik Slowenien vorbereitete.

Notranje slabosti slovenske države in družbe so se do slej najmočneje izrazile v času

Zato sem prepričan, da mora Slovenija tudi v prihodnje ostati zavzeta zagovornica skupnega razvoja EU in njenih vrednot.

svetovne finačno-ekonomske krize (od 2009 dalje), ki se je v Sloveniji zaradi številnih slabih praks, še posebej zaradi negospodarnega ravnanja države ter dopuščanja privatiza-

cije dobičkov in socializacije izgub, zaostрила močneje kot v mnogih drugih državah ter povzročila tudi politično krizo. Spopadanje s krizo in izhod iz nje sta bila dolgotrajna in težka, zato je bilo to tudi obdobje streznitve in preobrata k boljšim praksam, kar je za mlado državo posebej pomembno in poučno. Od leta 2015 dalje se je Slovenija, tako v EU kot širše, postopno spet uveljavila kot razvojno uspešna demokratična država. Žal pa so se v času (do) sedanjega soočanja s korona-krizo (od 2020 dalje) na politični ravni pretirano zaostriale ideološke razlike, ponovno uveljavile nekatere slabe prakse pri upravljanju z državo, prišlo pa je tudi do močnega upada politične kulture in do

slabitve ugleda Slovenije v svetu. Slovenija se tako spet sooča z resnimi izzivi, predvsem

Slovenija se spet sooča z resnimi izzivi, predvsem tudi s tem, kako se v notranjem političnem prostoru uspešno upreti avtoritarnim in razdiralnim političnim tendencam in praksam.

tudi s tem, kako se v notranjem političnem prostoru uspešno

upreti avtoritarnim in razdiralnim političnim tendencam in praksam.

Toda ne glede na vzpone in padce smo Slovenci, doma in po svetu, z ustanovitvijo, razvojem in mednarodnim uveljavljanjem naše države dosegli zelo veliko. Tega sem se večkrat zavedel, ko sem kot premier ali zunanji minister v imenu Slovenije nastopal v najpomemb-

Danes je Slovenija z lastno državo enakopraven in polnopraven subjekt mednarodne (svetovne) skuposti.

nejših svetovnih forumih (npr. v OZN, EU, Svetu Evrope, OECD, ASEM ali NATO) ter se kot enakopraven sogovornik pogajal ali sprejemal odločitve s predsedniki, premierji ali ministri drugih držav, tudi tistih največjih. Verjamem, da do neke mere podoben občutek prežema tudi slehernega našega državljanca, ko npr. naše športne državne reprezentance ob plapolanju slovenskih zastav merijo moči z reprezentancami drugih držav.

Slovenski narod se je kot izjemno trdoživ ohranil in okreplil skozi težke zgodovinske razmere, tudi skozi hude vojne vihre. Danes je z lastno državo enakopraven in polnopraven subjekt mednarodne (svetovne) skuposti. Ob 30. obletnici naše države smo lahko Slovenci (državljanke in državljani Slovenije ter Slovenke in Slovenci v zamejstvu in po svetu) na to upravičeno ponosni. V prihodnje pa moramo v Sloveniji okrepiti svojo demokratičnost, politično kulturo in državotvornost ter storiti še več, da bomo našo državo in družbo razvijali tudi v dobro prihodnjih rodov.

DR. MIRO CERAR

Drei Jahrzehnte Unabhängigkeit

Zum 30. Jubiläum der Unabhängigkeit Sloweniens fühle ich mich zutiefst dankbar und sehe es als etwas Besonderes, heute als Bürger einer kleinen Nation von zwei Millionen Slowenen in einem eigenständigen und international gleichberechtigten Staat leben zu dürfen. Das ist eine große Leistung, die nicht zu unterschätzen ist.

Vor 30 Jahren war die Situation noch eine völlig andere: In den Jahren 1990 und 1991 war uns die Weltgemeinschaft nicht gewogen, nur eine Handvoll anderer Staaten unterstützte unser Streben nach Unabhängigkeit. Zu groß war die Sorge und die Ungewissheit darüber, wie sich die Situation auf dem Balkan weiter entwickeln würde – wie sich herausstellen sollte, waren diese Sorgen auch nicht ganz unberechtigt, jedoch war der Grund dafür nicht in Slowenien zu suchen.

Bedenken über die Unabhängigkeit äußerte zum Beispiel auch der damalige US-Botschafter in Jugoslawien. Er fügte jedoch hinzu, dass, sollte es uns wirklich ernst sein, auf jeden

Fall alles den formalen und korrekten Rechtsweg gehen müsse, was in der Folge auch geschah. Davon zeugen alle Vorgänge, Akten und Dokumente in diesem Zusammenhang, unter anderem auch die Unabhängigkeitserklärung vom 25. 6. 1991.

Der ab 1992 einsetzende Prozess der internationalen Anerkennung Sloweniens wurde von Anfang an auch von den Slowenen im Ausland stark mitgetragen und unterstützt.

Es folgten Jahre der Selbstreflexion. Zwar dominierten in den ersten Jahren durchaus positive Aspekte, jedoch wurden an unterschiedlichen Schauplätzen auch negative Seiten unseres Systems sichtbar. Mit unserem Beitritt zur EU am

1. 5. 2004 erreichten wir unser wichtigstes Ziel. Die Mitgliedschaft in diesem Bund ist für uns aus unterschiedlichen Gründen von enormer Bedeutung, und ich bin überzeugt, dass Slowenien sich auch in Zukunft für die gemeinsame Entwicklung der EU und ihrer Werte einsetzen sollte.

Die Finanz- und Wirtschaftskrise 2009 hatte in Slowenien aufgrund zahlreicher hier herrschender schlechter Praktiken noch fatalere Auswirkungen als in anderen Ländern. Der Weg zurück war hart und wurde mit der Coronakrise ab dem Jahr 2020 teilweise wieder aufgehalten. Slowenien steht also einmal mehr vor großen innenpolitischen Herausforde-

rungen, insbesondere wenn es darum geht, sich autoritären und spaltenden Tendenzen im Land zu widersetzen.

Trotz allem haben wir Slowenen auf unserem Weg bereits viel erreicht, davon konnte ich mich in meinen politischen Funktionen immer wieder überzeugen, wenn ich in den bedeutendsten internationalen Foren als gleichberechtigter Partner empfangen wurde.

Wir können zum 30. Jubiläum der Unabhängigkeit stolz darauf sein, was wir erreicht haben. In Zukunft werden wir in Slowenien unsere Demokratie und politische Kultur stärken müssen, damit sie auch den folgenden Generationen erhalten bleiben.

DR. WOLFGANG PETRITSCH

30 let Slovenije – nekaj osebnih razmišljanj

Ko sem leta 1971 za svojo disertacijo o slovenskih študentih na Dunaju raziskoval v Arhivu Republike Slovenije, je bilo to še v sosednji državi Jugoslaviji. Takrat si ni nihče niti predstavljal, da se bo Slovenija že čez 20 let osamosvojila. Dolga leta je množica držav, med njimi tudi Francija, ZDA in Velika Britanija, zagovarjala enotno Jugoslavijo, a je ta kljub temu v desetletju vojn in konfliktov propadla. Slovenija se je večini teh konfliktov izognila in že leta 1992 postala članica Združenih narodov.

Ta t. i. pogled od zunaj zame nikoli ni bil le nekaj poklicnega. Že od rane mladosti je bila zame Jugoslavija nekakšna južna

stalnica, Slovenija pa njen najbližji del, s katerim sem se vedno čutil povezanega.

Tudi v sedemdesetih letih sem dogajanje na Koroškem (t. i. »Ortstafelsturm«), v Sloveniji in Jugoslaviji le od daleč opazoval iz Los Angelesa.

Konflikta na Koroškem, ki je bil v veliki meri povezan z Jugoslavijo, ni moglo pomiriti niti uspešno sodelovanje Beograda in Dunaja v procesu ustanavljanja Ovseja. Bolj smiselno politiko so med hladno vojno vse do razpada Jugoslavije onemogočali nacionalistično sovraštvo, rasizem in protikomunistične težnje.

Z napadom vojske na lastne državljane je Jugoslavija dokončno propadla, to pa je

v Avstriji, zlasti na Koroškem, privedlo do velikih sprememb. Naenkrat so vsi govorili o dobri soseščini in dialogu.

Samozavest koroških Slovencev, ki se je povečevala z vedno boljše izobrazbo in ekonomsko situacijo, je nit, ki tudi v težavnih časih povezuje Avstrijo in Slovenijo.

Čeprav vladajoči v obeh državah trenutno podlegajo avtoritarni skušnjavi, je treba nadaljevati dobro utečeno pot, po kateri skupaj hodimo že 30 let. Prav zato je prizadevanje za mirno in demokratično Evropo za nas vse, zlasti za majhne države, tako pomembno. Samo v uspešni Evropski uniji bomo lahko svobodno živeli.

30 Jahre Slowenien

EIN PAAR PERSÖNLICHE REFLEXIONEN VON DR. WOLFGANG PETRITSCH

Als ich 1971 mit einem österreichischen Stipendium am Arhiv Republike Slovenije in Ljubljana Recherchen für meine Dissertation über die »Slovenischen Studenten an der Universität Wien« durchführte, fühlte ich mich wie selbstverständlich im Nachbarland Jugoslawien. Die nur zwanzig Jahre später eingetretene Sezession Sloweniens von eben diesem Jugoslawien schien damals völlig unvorstellbar. Dieses Unvorstellbare aber war 1991 selbst am Sitz der Vereinten Nationen in New York, wo ich als österreichischer Diplomat tätig war, plötzlich Realität geworden. Die längste Zeit hatten die über einhundert paktungebundenen Staaten der Dritten Welt, ja selbst einflussreiche UNO-Mitglieder wie die USA, Frankreich oder Großbritannien, Jugoslawiens Einheit und Souveränität verteidigt. Staaten scheitern jedoch an inneren Widersprüchen und so ging das multiethnische Balkanland in einem Jahrzehnt von Kriegen und Konflikten blutig unter. Slowenien entkam diesem Konflikt weitgehend und wurde bereits 1992 in die UNO aufgenommen.

Dieser Blick von außen war für mich jedoch kein rein professioneller.

Denn familiär, in der Volks- und Hauptschule und später als Lehrer in Untermitterdorf/Srednja vas, war Jugoslawien die südliche Konstante in meinem Leben und Slowenien der geografisch nächstgelegene Teil davon. Keiner beschreibt das besser als Peter Handke, dessen Trauer um das verlorene Neunte Land ich in unsentimentaler Weise teile.

*Staaten scheitern jedoch
an inneren Widersprüchen.*

Das hatte in jenen volksgruppenpolitisch verstörenden 1970ern wohl auch mit meiner Arbeit im Kabinett von Bundeskanzler Bruno Kreisky zu tun. Dabei erlebte ich – wie 1991 die Gründung Sloweniens – auch schon 1972 den »Ortstafelsturm« nicht persönlich mit, sondern beobachtete ihn voller Abscheu aus dem fernen Los Angeles.

Selbst die nahezu synchron verlaufende erfolgreiche politische Zusammenarbeit zwischen Belgrad und Wien im KSZE-Prozess und ein persönliches Treffen der beiden alten Männer Kreisky und Tito in Brdo konnte den Konflikt nicht entschärfen. Der nationalistische Hass, gepaart mit dem traditionellen Rassismus und ver-

schärft durch den Antikommunismus des Kalten Krieges, hatte bis zum Zerfall Jugoslawiens eine vernünftige Politik unmöglich gemacht.

*Nationalistischer Hass,
gepaart mit traditionellem
Rassismus, verschärft mit
Antikommunismus führte
zum Verfall
Jugoslawiens.*

Der Angriff des Militärs auf seine eigenen BürgerInnen besiegelte das eigentliche Ende Jugoslawiens und führte in Österreich – zumal in Kärnten – zu einem bemerkenswerten Stimmungsumschwung. Plötzlich war gute Nachbarschaft angesagt und nationalistische Hetzer gefielen sich im Dialog.

Immerhin, jene die mit uns für ein Zusammenleben auf Augenhöhe gekämpft hatten, fanden sich auf der richtigen Seite der Geschichte wieder.

Das durch Bildung und ökonomischen Aufstieg gestärkte Selbstbewusstsein der Kärntner SlowenInnen ist das Band, welches die beiden Länder – nunmehr Mitglieder der Europäischen Union – über alle Schwierigkeiten und Differenzen hinweg verbindet.

© Marko Lipuš

Der Spitzendiplomat Dr. Wolfgang Petritsch war von 1998 bis 1999 EU-Sondergesandter für den Kosovo und Chefverhandler in Rambouillet und in Paris. Von 1999 bis 2002 war er Hoher Repräsentant der internationalen Gemeinschaft für Bosnien und Herzegowina. W. Petritsch diente von 2002 bis 2008 als österreichischer Botschafter bei der UNO in Genf und bei der OECD in Paris von 2008 bis 2013. Aktuell ist er Präsident der Austrian Marshall Plan Foundation in Wien. Petritsch ist Träger zahlreicher Auszeichnungen, unter anderem erhielt er 2006 den Europäischen Menschenrechtspreis. Er ist Autor und Herausgeber zahlreicher Bücher, zuletzt *Epochenwechsel – Unser digital-autoritäres Jahrhundert*.

Das demokratische Slowenien ist zu einem gleichsam natürlichen Nachbarn geworden. Alte Verbindungen wurden wiederbelebt, neue geschaffen.

Wenngleich momentan die autoritäre Versuchung die Regierenden beider Staaten heimsucht, gilt es die gute Entwicklung der vergangenen 30 Jahre entschlossen fortzusetzen.

Slowenien und Österreich als relativ kleine EU-Mitglieder müssen ein besonderes Interesse an einem friedlichen und demokratischen Europa haben. Daran gemeinsam zu arbeiten halte ich für das wichtigste gemeinsame Ziel. Denn erst der Erfolg der Europäischen Union garantiert unsere Freiheit.

Slovenska študijska knjižnica v Celovcu orje ledino že 94 let

Slovenska študijska knjižnica v Celovcu orje ledino že 94 let. Kljub številnim izzivom svojim uporabnikom zvesto služi in jih vsako leto na novo spoznava in se prilagaja njihovim informacijskim potrebam. Covid nam vsekakor ni olajšal dela, vendar smo se prilagodili tudi na te razmere, v domače svojih uporabnikov smo se »pretihtapili« tako, da smo nudili brezkontaktno izposojajo knjig, veliko smo objavljali na družabnih omrežjih in se javljali po radiu.

Kljub neugodnim razmeram sledimo zastavljenim smernicam: zagotavljamo dostopnost knjižničnega gradiva in storitev za slovensko narodno skupnost, izvajamo projekte bralne kulture in knjižnične vzgoje, ponujamo kratkočasne in izobraževalne vsebine, uporabnikom nudimo kakovosten knjižnični servis, vključujemo se v Erasmus projekte, sodelujemo s knjižnicami v Sloveniji kakor tudi v Avstriji, v knjižnično dejavnost vključujemo vse starostne skupine – kar je razvidno iz naših stalnih projektov.

Trenutno hranimo in izposojamo nad 140.000 knjig, 500 naslovov periodičnih publikacij. Letošnja novost je aplikacija Audibook, ki našim uporabnikom omogoča dostop do 200 avdio knjig v slovenskem jeziku. Kljub covid razmeram beležimo porast udeležencev pri stalnih projektih v knjižnici. To so:

- Rastem s knjigo,
- Malček bralček,
- Korošci pa bukve beremo,
- Moja družina bere,
- Bodi kul, beri ful,
- Bralna značka,
- Pravljične urice,
- Potujoča knjižnica.

Projekta Pobeg v knjižnico in Glasno branje se trenutno ne izvajata.

Redno izvajamo tudi dejavnosti, kot so:

- mesečna uganka za odrasle, s katero promoviramo koroške pisatelje,
- mesečna uganka za otroke, ki spodbuja divergentno razmišljanje,
- predstavitev UDK-ja v knjižnici in predstavitev knjige (vzgoja in izobraževanje uporabnikov),
- razstavljamo tematske knjižne razstave,
- predstavljamo priporočilne sezname za branje,
- ustvarjamo video ustvarjalne delavnice za otroke,
- pravljjične urice,
- imamo stalni knjižni bazar pred vhodom v knjižnico (uporabniki lahko odnesejo domov izložene knjige).

Letos smo izpeljali tudi nekaj dogodkov po spletu, na primer Noč knjige s kamišibaj predstavo Kakšne barve je poljubček?, avtorice Vanje Ive Kretič, poteka še akcija 100 novim članom podarimo knjižno darilo. Po Zoomu smo organizirali igralno izobraževalno urico za SŠ Borovlje (Križ kraž Slovenijo spoznaš z Barbaro Hanuš). Izpeljali smo tudi Kongres o izobraževanju in vzgoji, uporabnikom iz vzgoje in izobraževanja smo po Zoomu omogočili dvodnevni kongres. Slovenija je letos praznovala 60-letnico Bralne značke. Pri nas pa smo proslavili 44. obletnico z rekordnim številom udeležencev, saj je pri bralni akciji sodelovalo kar 1192 otrok. Zanje smo pripravili gledališko predstavo Gusar Bertu v izvedbi Stena Vilarja, žal tudi letos v virtualnem okolju. Kmalu nas bo obiskala še »odštekana profesorica Vidmarca« v izvedbi Tee Vidmar, ki bo otroke razveselila z logopedskimi vajami. V prihodnje se nam obeta še veliko zanimivih vsebin, ki nastajajo iz želj in potreb naših uporabnikov. Vse si lahko ogledate na naši FB strani in YT kanalu.

Izziv v prihodnje je vsekakor širjenje knjižnične dejavnosti tudi v druge kraje na avstrijskem Koroškem, za začetek želimo ustanoviti vsaj eno manjše izposojevališče v Pliberku ali Dobrli vasi in tako uporabnikom omogočiti lažji dostop do knjižnega gradiva v slovenskem jeziku.

Trenutno smo edina javna knjižnica s slovenskim gradivom na avstrijskem Koroškem, hkrati pa smo tudi največja slovenska knjižnica v Avstriji. Naši uporabniki (pripadniki slovenske narodne skupnosti,

slovenska prosvetna društva, dvojezične šole in vrtci) so razpršeni po celi avstrijski Koroški. Glede na to, da ima knjižnica pomembno vlogo pri spodbujanju zgodnje in bralne pismenosti, smo se leta 2017 odločili, da moramo knjižnico pripeljati med ljudi (na teren) – našim uporabnikom smo ponudili možnost izvedbe pravljjičnih uric za šolske in vrtčevske otroke. S pravljjičnimi uricami smo želeli spodbuditi tudi učenje slovenskega jezika, pripomoči k zgodnji in bralni pismenosti ter ponuditi storitve potujoče knjižnice. Na avstrijskem Koroškem je v nekaterih šolskih knjižnicah dostop do slovenskih knjig zelo ohranjen. Skupine otrok so glede znanja slovenskega jezika zelo heterogene. Zato je zelo pomembno, da imajo dostop do ustrezne literature. Na terenu smo spoznali tudi naše bodoče uporabnike, ki so naš kašipot za prihodnje delovanje.

Dvojezične vzgojno-izobraževalne ustanove vabimo k aktivnemu sodelovanju v bralnih projektih ter promoviranju branja in pomena knjižnice za razvoj bralne kulture v slovenskem jeziku. S svojim načinom dela želimo še bolj služiti skupnosti, kjer delujemo, in postati prepoznavni v bibliotekarski stroki. Zato smo zelo veseli, da imamo v knjižnici majhen, vendar strokovno usposobljen kader za izvajanje knjižnične dejavnosti.

Prepričani smo, da s takšnim delom spodbujamo medkulturni dialog in kulturno sodelovanje. Zato vas vljudno vabimo v Slovensko študijsko knjižnico in vam želimo, da ostanete zdravi in v družbi dobrih knjig. Dragana Laketić

Die Slowenische Studienbibliothek in Klagenfurt

Die Slowenische Studienbibliothek steht ihren LeserInnen bereits seit 94 Jahren zur Verfügung, und auch in Zeiten der Pandemie wurden Wege gefunden, Kontakt mit unseren BenutzerInnen zu halten. Neben der Bereitstellung von Büchern für die slowenische Volksgruppe führen wir Projekte in unterschiedlichen Bereichen und für unterschiedliche Altersgruppen durch, kooperieren mit Bibliotheken in Slowenien und Österreich, beteiligen uns am Erasmus-Programm, u.v.m.

Derzeit umfasst unser Bestand über 140.000 Bücher und 500 Periodika. Seit heuer haben wir auch die App Audiobook im Angebot, über welche man Zugang zu 200 slowenischen Hörbüchern bekommt.

Trotz der aufgrund von Covid-19 ungünstigen Umstände konnten wir bei den ständigen Projekten, die zu einem

großen Teil auf Lesen in der Familie, Lesepädagogik und Unterhaltung für Kinder ausgelegt sind, einen Anstieg der TeilnehmerInnen verzeichnen.

Auch die monatlichen Gewinnspiele für Kinder und Erwachsene, die BenutzerInnenschulungen, unsere externen Büchertische und der Bücherbasar erfreuen sich großer Beliebtheit.

Aufgrund der Beschränkungen mussten einige Veranstaltungen ins Internet verlegt werden, so auch die Theatervorstellung mit Sten Vilar zum Abschluss der jährlich stattfindenden Aktion »Bralna značka« (»Lesezeichen«), an der sich heuer die Rekordzahl von 1.192 Kinder beteiligt hat. Zu diesem Zweck haben wir eine eigene Facebook-Seite und einen Youtube-Kanal, über welchen uns unsere BenutzerInnen folgen können.

Eine Herausforderung für die Zukunft wird es jedenfalls sein, das slowenische Bibliothekswesen auch auf andere Orte in Kärnten auszuweiten – fürs Erste ist zumindest eine kleinere Entlehnstelle in Bleiburg oder Eberndorf geplant. Wir sind derzeit die einzige öffentliche Bibliothek mit slowenischen Büchern in Kärnten und die größte slowenische Bibliothek Österreichs. Mit unserem Angebot »Pravljična ura« an zweisprachige Kindergärten und Schulen in ganz Kärnten leisten wir einen wertvollen Beitrag zur slowenischsprachigen Bildung der Kinder und bieten ihnen Zugang zu slowenischen Büchern.

Alle Interessierten sind herzlich eingeladen, uns in der Slowenischen Studienbibliothek zu besuchen!

SLIKA LEVO IN SLIKA ZGORAJ: Pravljične urice

95 let katoliškega časopisa »NEDELJA«

Marca 1926 je izšla prva številka katoliškega časopisa *Nedelja*. V prvi številki piše: »Sprejem in odmev, ki ga bo list med ljudstvom našel, mu bode kazal nadaljnjo pot.« To geslo se zrcali tudi v razvoju in delovanju časopisa. Med skoraj stoletnim izhajanjem je *Nedelja* postala in ostala pomemben del tiskane slovenske besede na Koroškem. Versko poslanstvo *Nedelje* je v zadnjih desetletjih dodatno obogatilo poročanje o kulturnem in ustvarjalnem delovanju koroških Slovencev. Vedno bolj priljubljene pa so tudi priloge, posvečene različnim verskim in družbenim vsebinam.

Zveza slovenskih organizacij se zaveda vloge in pomena tednika *Nedelja* kot dela slovenske medijske ponudbe na Koroškem. Glavni urednici *Nedelje* Mateji Rihter smo zastavili nekaj vprašanj o njenem delu in vlogi časopisa.

Hanzi Tomažič je po 37 letih, od tega je bil 30 let glavni urednik, februarja 2018 mesto glavne urednice Nedelje predal v vaše roke. Pred prevzemom te funkcije ste že štiri leta pisali za Nedeljo, izkušnje pa ste si nabirali tudi kot sodelavka tednika Družina. Kateri so bili najzahtevnejši izzivi ob prevzemu te naloge?

Mateja Rihter: V hvaležnosti in z odgovornostjo sem prevzela novo nalogo. Hvaležna sem Hanziju Tomažiču, ki mu je bilo zelo pomembno, da gre *Nedelja* dobro v prihodnost. Srečanja z osebami po Koroškem, obiskovanje prireditev in premier, zanimivi pogovori, vse to spada v najprijetnejši del službe, ki jo doživljam tudi kot poslanstvo. Izziv je bil, ko je bila *Nedelja* včasih spregledana – ne med ljudmi, ampak v političnih debatah. Takrat sem se vedno odzvala, saj si želim, da je po več kot desetletjih obstoja tudi *Nedelji* jasno priznan status medija, pomembnega za slovensko narodno skupnost na Koroškem. Urednik *Nedelje* Vincenc Gotthardt je lansko leto pripravil odlično prilogo o vseh slovenskih medijih na Koroškem. To povezovanje med mediji se mi zdi zelo pomembno.

Janko Merkač je v velikonočni prilogi »Nedelja 95 let« v beležki ob robu citiral Johna Henryja Newmana: »Živeti pomeni spreminjati se. Biti popoln pa večkrat spremeniti se.« Ob tem si je zaželel, da bi tudi Nedelja hodila po tej poti popolnosti. Kako lahko Nedelja ustreže takim željam?

Mateja Rihter: Ob 95-letnici *Nedelje* smo prosili bralke in bralce iz različnih krajev, da napišejo, kako doživljajo *Nedeljo*, saj želimo biti blizu ljudem. Vesela sem, da

se je povabilu odzval tudi Janko Merkač. Sprememba je edina stalnica, pravi misel. Želje naših bralk in bralcev so zelo raznolike in veseli smo, če nam jih sporočijo. V uredniškem timu imamo vedno pred očmi bralke in bralce, ko načrtujemo redne številke in priloge. Sama razumem popolnost, kot pravi misel: »Biti sijajen tudi, ko bo to komaj kdo opazil. Vztrajati na najboljšem, kar lahko daš.«

Nedelja je cerkveni časopis Krške škofije z raznolikimi verskimi, duhovnimi, izobraževalnimi in razvedrilnimi vsebinami. Kakšen odnos ima Nedelja do političnega dogajanja med koroškimi Slovenci in Slovenci?

Mateja Rihter: Hvaležni smo škofiji, ki je na veliko področjih orala ledino na področju dvojezičnosti in pri priznavanju

slovenščine – tudi s cerkvenim tednikom v slovenščini dokazuje, kako ji je to pomembno. Vera, kultura in jezik so naši temelji, večkrat pa predstavimo tudi športnike ali politike s posebej zanimivimi življenjskimi zgodbami. O aktualnih političnih temah na Koroškem ne poročamo, včasih se kakšne politične teme loti kdo od naših komentatorik ali komentatorjev, pa tudi intervjuji s političnimi osebnostmi, kot so na primer državnozborna poslanka Olga Voglauer, veleposlanica Ksenija Škrilec, ministrica Helena Jaklič, najdejo v *Nedelji* svoje mesto.

Po več lockdownih zaradi pandemije in tako imenovane koronakrize je veliko ljudi prepričanih, da se bomo kmalu vrnili v normalnost. Kako vi razumete to t. i. normalnost?

Mateja Rihter: Pogosto slišim, da si ne želimo nazaj s staro normalnost. Želim si, da bi v novi normalnosti več poudarka dali na kakovost v primerjavi s količino, »kvaliteta nad kvantiteto,« da bi znali prisluhniti drug drugemu, upoštevati drug drugega, tudi če imamo različna mnenja in prepričanja. Da bi znali najti čas zase, za sočloveka in da bi vsi skupaj bolj skrbeli za naravo.

foto gotthardt

95 Jahre katholische Wochenzeitung »NEDELJA«

Im März 1926 erschien die erste Ausgabe der katholischen Wochenzeitung *Nedelja*. In dieser ersten Ausgabe findet sich folgender Satz: »Wie das Blatt vom Volk aufgenommen wird und welchen Anklang es dort findet, das wird ihm auch den weiteren Weg weisen.« Dieses Motto spiegelt sich in der gesamten bisherigen Entwicklung und Arbeit der Zeitung. Zeit ihres fast hundertjährigen Bestehens ist die *Nedelja* ein wichtiger Teil der gedruckten slowenischen Sprache in Kärnten. Die religiösen Inhalte der Zeitung wurden in den vergangenen Jahrzehnten durch eine vielfältige Berichterstattung über die kulturellen und kreativen Tätigkeiten der Kärntner Slowenen ergänzt. Auch die regelmäßig erscheinenden Beilagen, die unterschiedlichen religiösen und gesellschaftlichen Inhalten gewidmet sind, erfreuen sich immer größerer Beliebtheit.

Der Zentralverband slowenischer Organisati-

onen ist sich der Bedeutung der Wochenzeitung *Nedelja* innerhalb der slowenischen Medienlandschaft in Kärnten bewusst. Wir haben der Chefredakteurin Mateja Rihter einige Fragen zu ihrer Arbeit und zur Rolle der Zeitung allgemein gestellt.

Sie betont, dass ihr die Arbeit als Chefredakteurin, die sie 2018 übernommen hat, viel Freude bereitet und es ihr immer ein großes Anliegen war, dass die katholische Wochenzeitung als das wahrgenommen wird, was sie ist – ein wichtiger Teil der slowenischen Medienlandschaft in Kärnten. Auch der Vernetzung mit anderen Medien misst sie große Bedeutung bei. Die Grundpfeiler und somit auch wichtigsten Themen der Zeitung sind für sie Glaube, Kultur und die slowenische Sprache, aber auch interessante Persönlichkeiten aus Sport und Politik werden oft vorgestellt. Zu tagespolitischen Themen finden sich in der *Nedelja* regelmäßig Kommentare oder Interviews.

AKTUELLER KOMMENTAR

Schutz der Demokratie

Ein interessanter Kommentar des polnischen Journalisten Bartosz T. Wielinski in der Wochenzeitschrift *Falter* vom 2. Juni 2021 beschreibt, wie offensichtlich gewisse Regierende in Europa den Abbau von Demokratie und Rechtsstaatlichkeit vorantreiben, um die eigenen Machtinteressen zu verwirklichen. Dabei zieht der Autor Parallelen zwischen Polen und Österreich, wenn der Verfassungsgerichtshof ignoriert wird und dies keine Konsequenzen nach sich zieht. Auf diese Weise wird die Nichtbeachtung der Rechtsstaatlichkeit »salonfähig« gemacht. Ähnlichkeiten sieht er auch in den Beziehungen der Regierenden zu kritischen und unabhängigen Medien. Diese Parallelen gelten aber nicht nur für Polen und Österreich, sondern auch für andere Staaten, in denen Parteien regieren, die demokratische Institutionen schwächen wollen, um eigene Interessen durchzusetzen.

Demokratie ist keine Selbstverständlichkeit. Eine unabhängige, der Verfassung verpflichtete Justiz und unabhängige und kritische Medien sind wichtige Garanten für die Kontrolle und Aufdeckung von autoritären und demokratieschädigenden Tendenzen. Die Gefahr ist jedoch groß, dass populistische und fremdenfeindliche Parteien die Demokratie in den europäischen Staaten aushöhlen und Menschenrechte außer Kraft gesetzt werden. Die aktuellen Ereignisse in Österreich rund um die WKStA, aber auch die informelle Medienförderung durch Parteiinserate, führen

uns nur zu deutlich vor Augen, wie die Kontrollfunktionen der österreichischen Justiz und Medien seit längerem kontinuierlich untergraben werden. Parallelen dazu gibt es in Slowenien, wo die aktuelle Medienreform einer der Gründe für wöchentliche Proteste ist, und sich die Europäische Kommission vor Kurzem genötigt fühlte, die slowenische Regierung zu ersuchen, die Sicherheit der Journalist*innen zu gewährleisten.

Slowenien übernimmt am 30.6.2021 den EU-Ratsvorsitz. Der Präsident der Republik Slowenien Borut Pahor betonte bei seinem Besuch in Brüssel, dass sich die Republik Slowenien zu den grundlegenden Werten der Europäischen Union bekennt. Einem Bundespräsidenten obliegt auch die Aufgabe, sich schützend vor eine unabhängige Justiz und Medien zu stellen und sich für die Wahrung demokratischer Rechte einzusetzen. In diesem Sinne ist auch die Aussage des Staatspräsidenten von Slowenien vor der europäischen Kommission zu bewerten. Die Menschen haben das Recht auf Versammlung und freie Meinungsäußerung und die slowenische Obrigkeit darf für diese Anliegen nicht taub sein. Ein friedliches und demokratisches Europa ist in unser aller Interesse.

Trudi Wieser-Moschitz

AKTUALNI KOMENTAR

Demokracijo je treba ščititi

Poljski novinar Bartosz T. Wielinski v zanimivem komentarju, v tedniku *Falter* objavljenem 2. junija 2021, opisuje, kako določeni vladajoči krogi v Evropi spodbujajo kratenje demokracije in pravne države z namenom uresničevanja lastnih interesov in širjenja svoje oblasti. Avstrijo primerja s Poljsko, kjer naj bi v preteklosti prav tako povsem brez posledic ignorirali odločitve ustavnega sodišča. Podobnosti vidi tudi v odnosu vladajočih do kritičnih in neodvisnih medijev. Te vzporednice pa ne obstajajo le med Poljsko in Avstrijo, temveč tudi med drugimi državami, kjer so na oblasti politične stranke, ki želijo demokratične ustanove slabiti v prid lastnih interesov.

Demokracija ni nekaj samoumevnega. Ustavi zavezano neodvisno pravosodje ter neodvisni in kritični mediji so pomembni nadzorni stebri, ki naj bi pomagali razkrivati avtoritarne težnje in protidemokratične pojave. V evropskih državah obstaja velika nevarnost, da bi populistične in ksenofobne stranke spodkopale demokracijo in s tem tudi človekove pravice. Aktualni dogodki v Avstriji v zvezi z WKStA (Javnim tožilstvom za gospodarski kriminal in korupcijo) in neformalno subvencioniranje medijev s pomočjo oglasov za politične stranke ponazarjajo, kako v Avstriji že dalj časa spodkopavajo nadzorne funkcije pravosodja in medijev. Podobno se dogaja v Sloveniji, kjer je aktualna reforma medijev med glavnimi vzroki petkovih protestov. Evropska komisija je slovensko vlado pred nedavnim celo opozorila, da je treba v državi zagotoviti varnost novinarjev.

Slovenija bo 30. junija 2021 prevzela predsedovanje Svetu EU. Med obiskom v Bruslju je predsednik Republike Slovenije poudaril, da je Republika Slovenija privržena temeljnim vrednotam Evropske unije. Med nalogami predsednika države pa sta tudi ščitenje neodvisnega pravosodja in neodvisnih medijev in zavzemanje za ohranjanje demokratičnih pravic. V tem smislu je treba tudi razumeti izjave predsednika Republike Slovenije pred Evropsko komisijo. Državlani imajo pravico do zbiranja in zborovanja ter do svobode izražanja, slovenska vlada pa mora te pravice zagotoviti. Mirna in demokratična Evropa je v interesu nas vseh.

Trudi Wieser-Moschitz

■ Wielinski, T. Bartosz, Wien darf nicht Warschau werden, *Falter* 22/21, 2. 6. 2021.

■ Žerjavič, Peter, Na kocki je ugled pred predsedovanjem, *Delo*, 4. 6. 2021.

■ <https://de.euronews.com/2021/06/04/slowenien-medienfreiheit-in-gefahr>

Nagradna igra – kraji in občine v Sloveniji

Gewinnspiel – Orte und Gemeinden in Slowenien

Spoštovane bralke, spoštovani bralci!

V spodnji križanki je skritih deset slovenskih mest oz. občin (vodoravno in navpično). Poiščite in označite vseh deset iskanih mest/občin, napišite svoje ime in elektronski naslov, celotno skenirano oz. fotografirano stran najpozneje do 12. julija 2021 pošljite na e-naslov zso@slo.at.

Med vsemi udeleženci, ki bodo našli vseh deset iskanih mest/občin, bomo izžrebali osebo, ki bo kot darilo prejela dopropis knjigarne »Haček« v višini € 50,-.

Sehr geehrte Leserinnen und Leser!

Im Kreuzworträtsel haben sich 10 slowenische Städte bzw. Orte versteckt (waagrecht und senkrecht).

Suchen und markieren Sie die 10 gesuchten Städte/Orte, schreiben Sie ihren Namen und Ihre E-Mail-Adresse dazu und übermitteln Sie die ganze Seite gescannt oder fotografiert bis spätestens 12. Juli 2021 an zso@slo.at.

Unter allen Teilnehmenden, die die 10 slowenischen Städte / Orte gefunden haben, verlosen wir einen Gutschein der Buchhandlung Haček im Wert von € 50,-.

A	D	G	U	J	I	O	K	D	F	H	E	P	T	U	J	A	Č	D	V
F	M	L	A	Z	R	G	L	H	I	T	T	R	M	N	B	Ž	F	G	C
V	U	K	L	B	V	D	S	O	H	F	Z	U	O	P	S	A	G	H	O
B	R	U	F	P	H	J	D	D	D	Ž	N	J	E	Ž	B	A	A	K	L
N	S	V	Z	I	U	Ž	H	G	U	Z	J	T	E	Z	J	Č	F	J	I
M	K	C	H	R	T	T	I	S	Z	I	E	T	D	F	G	M	D	H	M
J	A	O	S	A	S	I	F	L	J	U	B	L	J	A	N	A	N	G	E
U	S	L	E	N	N	Ž	N	F	B	E	R	U	Ž	E	M	R	B	F	A
R	O	I	K	H	M	F	A	M	N	Č	V	U	E	J	A	I	C	D	C
E	B	M	A	N	O	A	M	Ž	A	B	H	G	I	P	N	B	D	S	K
A	O	E	D	M	P	D	I	N	M	C	N	M	U	O	R	O	R	A	U
S	T	A	C	K	O	P	E	R	K	A	R	T	O	R	A	R	T	C	D
F	A	C	V	B	G	H	A	J	R	A	I	Ž	P	T	R	N	O	V	R
G	R	K	I	N	A	G	W	H	A	V	U	I	E	O	T	B	I	B	R
H	T	U	T	R	M	K	L	F	N	A	E	E	R	R	G	V	J	N	T
I	H	D	E	T	R	E	G	S	J	L	Č	Ž	V	O	R	Z	U	M	G
O	J	R	S	F	T	C	V	A	Z	E	K	D	B	Ž	E	R	A	T	Z
Ž	C	E	L	J	E	S	A	D	F	G	H	I	T	R	E	D	C	S	A
P	E	T	Z	F	R	A	S	L	O	V	E	N	J	G	R	A	D	E	C
T	E	R	V	B	J	Z	S	Č	U	R	T	A	C	U	O	G	P	E	V